

КОНЦЕПТУАЛЬНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ФРАГМЕНТІВ ЗНАННЯ В ДИСКУРСІ СТОМАТОЛОГІЇ

Костенко Вікторія

Вищий держаний навчальний заклад України «Українська медична
стоматологічна академія»

канд. філол. наук, доцент

e-mail: viktoriakostenko20@rambler.ru

У роботі проаналізовано особливості концептуалізації фрагментів знання в англомовному дискурсі стоматології – складному полідискурсивному утворенні. Виділення концептів є визначальним для створення чи поповнення термінологічної бази галузі знання, а також дозволяє представити терміносистему стоматології як упорядковану складну мережу знань.

Ключові слова: дискурс стоматології, концепт, концептосфера, термінологія, термін.

Дослідницький інтерес щодо вивчення різних аспектів дискурсу знання як унікальної мегасистеми, що спостерігається із середини ХХ століття, можна пояснити не лише теоретичною та практичною необхідністю систематизувати та узагальнити мовні параметри наукових текстів різних жанрів, визначити оптимальні засоби для вираження спеціального поняття, але й бажанням пояснити механізми вербалізації наукових знань, осмислити сутність наукової творчості. Утвердження когнітивно-дискурсивної парадигми в лінгвістиці призвело до необхідності переглянути низку питань стосовно сутності терміна та структур знання, що стоять за терміном, про специфіку наукового дискурсу, про ідеї щодо категоризації та концептуалізації світу, й та висунуло нові питання стосовно фахової мови, професійної комунікації та багато інших.

Незважаючи на важливість стоматології як галузі медицини, як природничої науки, що увібрала сучасні досягнення низки інженерно-технічних дисциплін та висуває на передній план не лише питання функціональності, але й естетики, краси, дискурс стоматології (ДС) залишається одним з найменш досліджених когнітивно-семантичних

феноменів. Тому метою запропонованої роботи була спроба визначити, які саме концепти лежать в основі термінологічної номінації в стоматології та найбільш сприяють фіксації, зберіганню та передачі наукових знань.

ДС ми розглядаємо як складне полідискурсивне утворення інституціонального типу, спрямоване на концептуалізацію нових знань у галузі стоматології та забезпечення обміну і передачі цих знань, а також відповідних професійних умінь та навичок.

Наразі концепт у мовознавстві визначають як «різносубстантні одиниці оперативної свідомості: уявлення, образи, поняття, відомі схеми дії, поведінки, тобто сутності, що не завжди пов'язані з вербальним кодом» [1], «багатошарову лінгвоментальну структуру, в основі якої знаходиться ціннісно значуща для певної спільноти інформація, втілена у вербальні одиниці» [2, С.9]. О.С. Кубрякова стверджує, що концепт – “термін, що слугує поясненню одиниць ментальних і психологічних ресурсів нашої свідомості й тієї інформаційної структури, що відображає знання й досвід людини; оперативна змістовна одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи й мови мозку, всієї картини світу, відображеної у психіці людини” [3, С.7]. Для дослідження терміноконцептів можна скористатися когнітивними категоріями на зразок фреймів, які дають змогу висвітлити різні боки концептів, значення яких збігаються з їх словниковим тлумаченням, тому вони близькі до традиційно інтерпретованих понять. Проте, на погляд З. Попової та І. Стерніна, очевидно і протилежне: ніхто не в змозі описати концепт повністю, через те що він цілком не виражається в мові, і будь-яка репрезентація концепту буде суттєвим його спрощенням [4, С.12].

Когнітивно-дискурсивний підхід дозволяє виявити втілені у мовній формі знання і досвід конкретних соціальних спільнот і груп. Типові когнітивні структури, що відповідають поширеним і загальноприйнятим ситуаціям в професійній спільноті, до якої належить мовець, визначаються як “терміноконцепти” – стереотипні, специфічні для конкретних соціальних груп моделі знання (свідомості). Концепти можуть позначатися словами,

словосполученнями та текстами. Виділення концептів є визначальним для створення чи поповнення термінологічної бази будь-якої галузі знання, оскільки концептуалізація – це і спосіб, і результат квантифікації та категоризації знання. Концепти також визначають межі простору конкретної галузі знання / професійної діяльності.

Головним методом визначення концепту є концептуальний аналіз, який здійснюється із застосуванням багатьох методик: дистрибутивного, компонентного, контекстуального, інтерпретаційного, етимологічного, зіставного та інших видів аналізу, асоціативного експерименту [5, С. 258]. Оскільки стоматологія – це галузь знання, то сукупність концептів, що стосуються процесу та принципів наукового пошуку, інтеграції результатів конкретної пізнавальної ситуації таких, як наприклад, «істина» (“*verity*”), «знання» (“*knowledge*”), «дослідження» (“*research*”), «метод» (“*method*”), утворює концептосферу науки. Концепт «наука» (“*science*”) є системоутвірною одиницею англійської стоматологічної термінології, її концептуальним центром. Він охоплює групи, представлені вісімнадцятьма термінами, що позначають спеціалізоване наукове / професійне знання: *Endodontics*, *Gnathology*, *Pedodontology*, *Orthodontics*, *Dental Materials*, *Pedodontics*, *Periodontology*, *Prosthodontology* та інші. Ці терміни є концептуальними центрами, що складають базовий шар концептосфери «наука» в стоматологічному дискурсі.

Навколо концептуальних центрів знаходяться концептуальні групи «суб’єкт дослідження», які включають терміни на позначення носіїв знання, пов’язаного з діагностикою, лікуванням, профілактикою захворювань порожнини рота, щелепно-лицевої зони та суміжних з нею ділянок: *oral and maxillofacial radiologist*, *implantologist*, *imaging dental assistant*, *oral pathologist*, *oral hygienist*, *dental care provider* .

Пізнавальна діяльність науковців досліджуваної галузі спрямована на вироблення нових знань про природу стоматологічних захворювань, ефективні підходи у їх виявленні та лікуванні, про оптимальні способи

відновлення функціональності зубно-щелепної системи, а терміни на позначення такої діяльності та співвідносних з нею понять як-от *in vivo biocompatibility experiment, fatigue, thermocycling and load testing, remineralization and demineralization studies, color and gloss analysis* та інші утворюють концептуальну групу «дослідження в стоматології».

З наведених прикладів бачимо, що трактування поняття терміна в межах когнітивно-дискурсивної парадигми значно ширше у порівнянні з його розумінням в межах структурно-системної лінгвістики. З погляду когнітивної науки термін – це вербалізований репрезентант певної галузі знання з певним інформаційно-понятійним статусом, спосіб актуалізації професійних знань у процесі наукової діяльності, важливий засіб орієнтування в професійному середовищі та інструмент професійного спілкування. Термін інтегрує ті структури спеціального знання, які визначають його когнітивну сутність, і в цьому сенсі являє собою логічно сконструйовані концепти, «визначення кожного з яких нагадує процес, схожий з дефініцією поняття у логіці» [6, С.152]. Таким чином, когнітивно-дискурсивний підхід дозволяє охарактеризувати будову та організацію терміносистеми як упорядковану складну мережу знань.

Дискурс стоматології являє собою дискурсивний простір, утворений унаслідок взаємодії дискурсів кількох галузей знання, і, відповідно, відображає взаємодію концептосфер «медицина», «комп'ютерні технології», «інженерно-технічне знання», «економіка», «правові відносини», тому, на нашу думку, актуальними будуть дослідження, спрямовані на виявлення їхніх складових елементів та шляхів термінологізації нових професійно-наукових знань.

До того ж концептуальний підхід до вивчення термінів може істотно полегшити роботу укладачам спеціальних термінологічних словників.

1. Дмитренко, Л. В. Концептуальна картина світу в поетичних творах (на матеріалі поетичних образів американської поезії ХХ ст.) // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. пр. Київського унту імені Тараса Шевченка. Факультет іноземної філології / за ред. О. І. Чередниченко. – К., 1999. – С. 37–44.

2. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – М.: Гнозис, 2004. – 390 с.
3. Кубрякова Е.С. Язык и знание. На пути получения знаний о языке: части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира. / Е.С. Кубрякова. – М.: Яз. Славян. Культ., 2004. – 560 с.
4. Попова З.Д., Стернин И.А.. Интерпретационное поле национального концепта и методы его изучения / И.А.Стернин,З.Д.Попова // Культура общения и ее формирование. Вып.8. Воронеж, 2001. – С. 27 – 30.
5. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – Київ, 2006. – 716 с.
6. Южакова О. І. Формування української термінології холодильної техніки: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Южакова Олена Іванівна. — Одеса, 2009. — 496 с.

CONCEPTUAL PRESENTATION OF EXPERT AND PRACTICAL KNOWLEDGE IN DENTAL DISCOURSE

Victoria Kostenko

The Higher State Educational Institution of Ukraine

“Ukrainian Medical Dental Academy”

Candidate of Philological Sciences, assistant professor

e-mail: viktoriakostenko20@rambler.ru

This article focuses on the peculiarities of conceptual presentation of expert and practical knowledge in the dental discourse. Identifying basic concepts may be considered as a fundamental in creating or replenishing terminological database for a certain branch of knowledge. It also helps present the dental terminology as a well-ordered system of knowledge.

Key words: dental discourse, concept, conceptual framework, term, terminology.